

MEMÒRIA HISTÒRICA El 25 de març se presentarà a Sant Boi l'estudi del Memorial Democràtic sobre la mortalitat als psiquiàtrics durant la guerra

Prop de 500 interns van morir al Pere Mata entre el 1936 i l'equador de la Batalla de l'Ebre

Terres de l'Ebre Òscar Meseguer

L'històric Institut Pere Mata no es va escapar de l'augment brutal de la mortalitat als psiquiàtrics catalans durant la Guerra Civil espanyola, a conseqüència de les penúries del context bèl·lic, malgrat que, de moment, la Generalitat haja rebutjat tractar estes morts com a víctimes de guerra. Segons el Registre Civil de Reus, entre el gener de 1936 i el 10 de setembre de 1938 se van registrar 487 defuncions a l'Institut psiquiàtric Pere Mata, 301 hòmens i 186 dones. La majoria de les morts s'haurien produït per desatenció: el 37,3 % es van donar com a conseqüència de malalties gàstriques i desnutrició, i en un 32,4 % més s'hi inclouen motius genèrics com mort sobtada, mort natural o sense causa. Només en un 30 % s'inclouen altres causes concises, que tampoc no descarten la falta d'atenció, com cardíques, vasculars, tuberculosi, col·lapse, pneumònia, urèmia o paràlisi general. El Pere Mata ja era, com ho és actualment, la institució de salut mental de referència de les Terres de l'Ebre. Les dades se faran públiques el 25 de març, al teatre de Can Massallera de Sant Boi de Llobregat, en la presentació de l'informe. "Les institucions psiquiàtriques de Cata-

lunya durant la Guerra Civil (1936-1939)", encarregat pel Memorial Democràtic de la Generalitat a l'historiador Marcos Robles i a què ha tingut accés parcialment esta publicació.

A més a més de les prop de 487 morts, cal afegir els que van morir tot just als psiquiàtrics de Sant Boi, procedents del Pere Mata. L'institut amb seu a Reus, que l'agost del 36 havia quedat en mans d'un Comitè de Control Obrer i que el març del 1937 va ser assumit directament per la Generalitat republicana, se va convertir el setembre del 1938 en l'Hospital Militar Base de l'Exèrcit de l'Ebre, segons recorda l'estudi, per a atendre els ferits a la cruenta Batalla de l'Ebre.

DESENES D'EBRENCES Això va propiciar l'evacuació de prop de 1.000 pacients. Tres quartes parts van anar a parar als psiquiàtrics de Sant Boi de Llobregat, tant al pavelló d'hòmens com al de dones, i gairebé la mitat dels desplaçats va morir durant la seua estada a Sant Boi, "la majoria abans d'acabar l'any [1938], tot i que s'hi havia desplaçat el mes de setembre", posa l'accent l'informe. És el cas de la gandesana Rosa Clua Alco-verro, que hi va morir el 24 d'octubre, un mes i mig després d'ingressar. El seu net, Ramon Ber, va explicar el cas al SETMANARI L'EBRE, que el va fer

Imatge antiga de la seu principal del Pere Mata a Reus. / POSTALS DE REUS

públic el passat 5 de desembre, i forma part del col·lectiu Besnets en Cerca, integrat per descendents d'aquelles persones que van morir en condicions indignes a Sant Boi, però també en altres psiquiàtrics del país. El iaio de l'impulsor de Besnets en Cerca, Francesc Martínez, també va morir a Sant Boi i també hi va fer cap des de Reus. L'historiador santboià Carles Serret ha documentat més de 2.400 morts als dos psiquiàtrics de Sant Boi durant la guerra, entre el ju-

liol de 1936 i el gener de 1939, de persones que van ser inhumades en fosses comunes al cementiri de Sant Boi. N'hi ha almenys 65 que Serret té acreditats que eren de les Terres de l'Ebre. Les xifres són esfereïdores: més del 80 % de les morts documentades a Sant Boi de Llobregat en aquell període correspon a interns dels psiquiàtrics.

Els familiars reclamen que s'investigui què va passar, i el que ja s'ha començat a constatar és que les con-

dicions de guerra van convertir els psiquiàtrics en camps de mines que no calia que fossen detonades per a provocar estralls.

En el cas del Pere Mata, l'informe detalla com "l'anàlisi mensual de les defuncions mostra una escalada progressiva de la mortalitat a partir de finals del 1937, amb un increment molt marcat durant tot l'any 1938". Els mesos amb més defuncions són gener, febrer, juliol i agost de 1938. En només vuit mesos d'aquell any se van assolir 264 morts, per les 81 del 1936 i les 142 del 1937. La franja d'edat amb més morts (191) en tot el període era entre 40 i 60 anys.

L'estudi conclou que si bé la Generalitat va intentar organitzar i sostenir els centres psiquiàtrics durant tot el conflicte, "la voluntat d'atendre cada vegada més pacients es va girar en contra quan els recursos van començar a escassejar" i va esclatar la crisi de subministraments. La falta d'aliments, les males condicions dels centres, la sobrepoblació i la percepció social de les malalties mentals van provocar una autèntica tragèdia dins del drama de la guerra, amb la qual cosa els malalts mentals van patir un triple oblit: l'estigma per la malaltia, l'abandonament en vida i la falta de reparació històrica que hi ha hagut fins ara. ■